

Izjemno veliko se da narediti

Naš pogovor: Piotr Krakowiak

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

*Piotr Krakowiak je duhovnik in psiholog, direktor Gdanskega hospica, ustanovitelj Fundacije hospic, ki skrbi za delovanje več kot 500 hospicev na Poljskem. Je avtor številnih publikacij na temo hospica, paliativne oskrbe in prostovoljnega dela, predavatelj na mednarodnih simpozijih in profesor na univerzi. Doma je iz Gdanska na Poljskem. Sodeluje pri oblikovanju 'sočutnega mesta'. Je animator tisočev prostovoljcev, v hospic jih je pripeljal tudi iz zapora. V evropskem in svetovnem gibanju hospicev je dobro znan. Je Poljak, ki govori sproščeno in navdušujoče. Pristopi k vsakemu človeku, ga vidi in sliši, z njim najde stik. Je neposreden, odprt, izzivalen. V njem nekaj žari, je poln energije, upanja in optimizma. Trdi, da se vedno da kaj storiti. Letos sem ga drugič srečal v Celju, na posvetu o dolgotrajni oskrbi. Pogovor je nastal tudi za revijo *Vzgoja*.*

Kaj je bila prva iskra, da ste se odpravili v hospic?

Začelo se je z diplomsko nalogo, ko sem bil v bogoslovju. Želel sem pisati o odnosu do smrti, pa so mi svetovali, naj grem pogledat v hospic. Kmalu sem videl, da knjige in definicije ne bodo dovolj. Rekli so mi, naj grem k bolnikom.

Zakaj ste želeli pisati o smrti?

Za to je bil poseben razlog. Bil sem seme-nišnik in na Poljskem smo v komunizmu morali imeti svojo medicinsko oskrbo, ker nismo imeli dostopa do javnega zdravstva. Nekateri bogoslovci smo zato študirali zdravstveno nego. To sem želel tudi zato, ker sem hotel iti v misijone v Afriko. V tistem času sem srečal gospo, ki je padla z višine nekaj nadstropij. Bila je povsem polomljena, a ni umrla. Čudil sem se, zakaj ji zdravniki ne pomagajo. Zdravnik mi je razložil, da ji ni več pomoči. Rekel mi je: »Dragi fant, tu ni pomoči. Samo še moliš lahko zanjo.« To je bila moja prva izkušnja s smrtjo, začetek poglobljenega razmišljanja o njej. To ni bilo samo teoretično vprašanje. Postalo je moje bivanjsko vprašanje. Potem je prišel hospic. Predstojniki so mi nato re-

kli: »Ne boš šel v Afriko, pojdi v hospic. To je tvoj misijon.«

Kako se je začelo na Poljskem? Tam imate veliko hospicev.

To se je zgodilo še v času komunizma, v sedemdesetih letih. Imeli smo možnost, da ljudem, ki so živeli sami, zapuščeni, pomagamo. Župnišča so nudila prostor, bila so

izhodišče, našli so se prostovoljci, ki so ljudem radi pomagali. Hkrati pa je bila to tudi opozicija režimu. Do padca železne zaves smo imeli 70 centrov hospica. Vodili so jih župnije, redovniki, redovnice in prostovoljci, povezani s Cerkvijo. Danes jih imamo več kot 500. Imamo tudi 404 mobilne time za odrasle bolnike in 66 timov za otroke. Ko je papež Janez Pavel II. prišel na Poljsko, je rekel, da občuduje gibanje hospic. Takrat so škofje to slišali in vsak od njih je želel imeti hišo hospica. Tudi sam želim, da bi vsaka župnija imela svoj hospic.

Tudi kardinal Wojtyła je bil del hospica?

Neka žena, znana predavateljica, je kardinala Wojtylo izzvala z vprašanjem: »Imamo veliko ljudi, ki umirajo sami. Bi jim lahko pomagali?« Rekel je, da ja. To je bilo v sedemdesetih letih, v Nowi Huti, v predelu mesta, kjer so živeli pretežno režimski ljudje. Tam so zgradili cerkev in center za pomoč umirajočim. Na začetku se je okolica zelo upirala. Potrebna je bilo veliko dela, da so ljudje sprejeli hišo hospica. V centru

Foto: Miha Lokovšek

je bila soba, v kateri so bile dobrine, ki smo jih dobili iz tujine in jih delili ljudem. Naši so se prostovoljci, ki so obiskovali stare in osamljene. Vse je bilo prostovoljno. Podpora kardinala je bila pomembna.

Kako se spominjate Cicely Mary Strode Saunders, začetnice sodobnega hospica?

Cicely sem srečal v Londonu. Bila je zelo neposredna. Vedno je bila zaposlena, toda našla je čas tudi zame. Je tudi prijateljica Poljakov. Vedno nas je povabila k sodelovanju in na tečaje. Ona je bila naša ambasadorka, zagovornica. Najprej je bila poslovna ženska, natančna, hitra, učinkovita. Ko pa je bila z bolnikom, je bila umirjena in je poslušala. Takrat je bila povsem druga oseba. Bila je članica visoke Anglikanske cerkve, ki je ohranila latinščino, tradicijo, ki je blizu Katoliški cerkvi. Cicely je bila duhovna žena, molila je. Bila je prijateljica poljskega umetnika, s katerim sta se kasneje na Poljskem poročila. Kot je bil on umetnik, poseben človek, tako je bila tudi ona umetnica na svojem področju.

Kako vidite razvoj gibanja hospic v Evropi?

Od leta 1967, ko se je vse skupaj začelo, do danes se je gibanje hospic zelo razvilo. Danes Evropa razmišlja o oskrbi na domu. Družba, ki se hitro stara, ne bo mogla sprejeti vseh ljudi v hiše hospica, zato je nujna domača oskrba. Hkrati pa morajo obstajati centri, hiše hospica, ki bodo pomagale ohranjati filozofijo hospica in nudile tečaje za sodelujoče. Na primer: ko ima človek raka, je potek bolezni večinoma enak, ko pa ima demenco, je zgodba drugačna. Spremljati bolnike je zahteven proces in se ga moramo naučiti. V nekaterih državah za to dobro skrbijo, v drugih slabo.

Katere države so sedaj najbolj aktivne?

Združeno kraljestvo, vsekakor, tam so vodilni. Pa tudi Irski je zelo zanimiva dežela za hospic. Tam so zasnovali Vseirski inštitut za oskrbo bolnikov, ki vključuje Republiko Irsko in Severno Irsko. To sta državi, ki imata različen zdravstveni sistem, vendar sta s tem projektom združili oskrbo in postali

zelo učinkoviti. Umreti v Severni Irski ali v Republiki Irski je sedaj nekaj podobnega. Zelo zanimivo. Imajo tudi dobro oskrbo na domu. Tudi duhovno oskrbo imajo uvedeno, podobno kot na Poljskem in v Sloveniji. Papež Frančišek nas spodbuja, naj bomo na

delovnem mestu, nihče pa jih ne pripravi na to. Mesto Gdansk za ta program podeli diplomo. Radi bi dosegli, da bi se tako priznanje podeljevalo po celotni Poljski. Temu programu rad rečem *vzgoja za konec življenja*. Te vsebine posredujemo pre-

strani ubogih. Umirajoči so ubogi, potrebujejo pomoč. Tam je naše mesto. Cerkev se mora zavzemati za umirajoče. Ustvarjati moramo sistematično spremljanje le-teh. Smrt se tiče vseh. Ne samo zdravstva, ampak tudi Cerkve in vse družbe.

Hospic je tudi izobraževalno središče. Kakšne formativne programe imate pri vas?

Srečo imamo, ker je to izobraževanje vključeno v izobraževalni sistem na fakultetah, v programih za zdravnike, medicinske sestre, psihologe, socialne delavce, tudi za prostovoljce, šole in učitelje. Na univerzi imamo za učitelje poseben program o spremljanju umirajočih.

Kakšni so ti programi za učitelje?

Ponavadi trajajo en semester, v katerem je več enodnevnih srečanj, da vidimo, s kakšno izkušnjo prihajajo udeleženci, kakšna vprašanja imajo. Na koncu preverimo, česa so se naučili. Učitelji so zelo hvaležni, da jim pomagamo srečati se s smrtjo. Zaradi bolezni, prometnih nesreč umrejo stari starši, starši učencev, včasih učenci. S smrtjo se vsak teden srečujejo na svojem

ko javnosti in šol, in sicer tako učiteljem kot staršem. Sad teh programov je, da nas šole kličejo. Ko se zgodi prometna nesreča s smrtnim izidom, kličejo nas. Naši socialni delavci, naši psihologi gredo na šolo in se tam o tem pogovarjajo.

Lani je bil na primer ubit župan Gdanska Paweł Adamowicz. Na dobrodelnem dogodku, pred tisoči otrok, je prišel na oder bolan človek in ga zabodel z nožem. Otroci so to videli. Vse mesto je bilo pretreseno. Mesece in mesece smo se pogovarjali o tem. Bil je dober in priljubljen človek, animator, dobrodelen človek, vreden posnemanja. Ljudje so bili pretreseni in treba se je bilo pogovarjati.

Kaj pa zdravniki in medicinske sestre? Tudi oni pridejo k vam?

Vsi zdravniki morajo imeti pripravo za paliativno oskrbo. Ti pridejo k nam. To je zelo dobro. Tak program bodo pripravili tudi za vse lokalne medicinske sestre. Imamo dobro mrežo hospicev, toda slabo mrežo paliativne oskrbe po bolnišnicah in domovih. Na tem področju je še veliko dela, mnoge medicinske sestre niso pripravljene na to.

Kaj pa prostovoljci? V predavanju ste omenili, da je vsak lahko prostovoljec.

Najboljši so tisti, ki so doživeli izgubo. Vdove in vdovci. Oni so bili povezani z nami, ko so izgubljali svojo najdražjo osebo. Z nami so bili pri pogrebni sveti maši, pri srečanju žalujočih, na osebnem pogovoru. Te po enem letu žalovanja povabimo, da se nam pridružijo kot prostovoljci. Na tečaj za prostovoljce lahko povabijo tudi prijatelje. Na enem izobraževanju za prostovoljce imamo od 50 do 100 oseb. To je ogromno. Na leto skrbimo za 1000 družin. Tako se nam oddolžijo. Pri nas so dobili pomoč, sedaj oni pomagajo drugim.

Drugi prostovoljci pridejo s šol. Pri nas srednješolci ob koncu šolanja dobijo oceno v spričevalo, če so bili vključeni v prostovoljno delo. Tako se lahko vključijo tudi v delo v hospicu. Pišejo pisma svojcem umrlih in podobno.

Tudi družine je treba opremiti, da bodo kos nalogi, tj. domači oskrbi bolnika. V Sloveniji je treba podpreti družino.

Tretja skupina prostovoljcev prihaja iz župnij. Povabimo jih, da pridejo kot prostovoljci. In pridejo. Imamo srečo, da veliko prostovoljcev prihaja iz vrst študentov medicine, medicinskih sester, farmacevtov, fizioterapevtov. Ker smo prostorsko blizu, se študentje radi vključijo. Rektor univerze se nam vedno znova zahvali za vse, česar se študentje naučijo pri nas in je pomembno za njihov poklic.

Kaj dobi prostovoljec zase, ko je vključen v delo v hospicu?

Mladi dobijo 'nekaj za svoj življenjepiš'. Mnogi pridejo, da vidijo, kako se umira. To so zbiratelji izkušenj. To je ena od mnogih izkušenj, ki jih iščejo. Gredo v hribe, na morje, prav tako pridejo v hospic po izkušnjo. Tudi to je dobro. Tega ne bodo nikoli pozabili. Ta izkušnja jih bo vedno spremljala in bodo lažje razumeli smrt svojih starih staršev, staršev ipd. Študentje medicine, socialni delavci, medicinske sestre dobijo pomembno referenco za svoj življenjepiš. Upokojenci

Foto: Miha Lokovšek

pri nas dobijo nov način življenja. Moja mama, stara je 95 let, je vodja skupine starejših. Dvakrat na teden gredo v hospic, pripravijo mašo, nahranijo bolnike. Tam so dve uri in se potem vrnejo domov. Mama vedno pove: »Sem prostovoljka v hospicu.« To je del njene identitete. Pomembna je na to.

Kakšno pa je vaše duhovniško delo v hospicu?

Duhovna in verska oskrba je bila od začetka del hospica. Prvo duhovniško delo je vsakodnevno darovanje svete maše v kapeli hospica. Ljudje prinesejo mašne namene, ponavadi za pokojne, pogosto za srečno zadnjo uro. Potem je tu še podeljevanje zakramentov.

Enkrat na mesec imamo srečanje za žalujoče. Takrat preberemo imena vseh pokojnih. Vsem svojcem napišemo pismo in jih povabimo na srečanje. Vsak mesec. To je od 30 do 50 družin.

Dvakrat na leto imamo večja srečanja za vse umrle in njihove svojce. Veliko ljudi pride, celo taki, ki so svojce izgubili deset let nazaj. Pridejo, ker želijo slišati ime svojega pokojnega. Beremo litanije imen pokojnih in molimo zanje. Pripravimo posebno bogoslužje, pri katerem se spomnimo pokojnih. Lepo in pomenljivo je in svojci radi pridejo. Za hospic radi darujejo tudi denar. To so ambasadorji vrednot hospica in radi izražajo svojo hvaležnost do njega.

Vsako jutro obiskujem bolnike po sobah. Tudi popoldne jim nesem sveto obhaji-

lo, podelim bolniško maziljenje. Nekateri opravijo spoved, drugi se želijo pogovoriti. Obiskujem tudi bolnike na domu.

Kaj pa sodelovanje z drugimi verskimi skupnostmi?

Imamo seznam verskih predstavnikov, protestantov, Jehovovih prič, pravoslavnih. Če bolniki želijo, jih pokličemo. Tudi muslimanov je nekaj in imam pride, če želijo. Povezani smo tudi z judi. Za pogovor z bolniki pa so najboljši prostovoljci. Oni imajo čas in so sočutni.

Kako ocenjujete slovenski projekt dolgotrajne oskrbe?

To je zelo pomemben projekt in bilo bi pomembno, da bi se nadaljeval. Da bi ljudje, ki potrebujejo oskrbo, lahko ostali doma, potrebujejo pripravljene ljudi, ki jim lahko pomagajo: medicinske sestre, socialne delavce, druge pomočnike. Ti potrebujejo znanje s področja nege, psihologije, duhovnosti. Če bodo dobro pripravljeni, bodo lahko opravili odlično delo. Tudi družine je treba opremiti, da bodo kos nalogi, tj. domači oskrbi bolnika. V Sloveniji je treba podpreti družino. Uveljaviti je treba tudi pravico do dneva počitka za tistega, ki skrbi za osebo na domu. To so ponavadi zakonec ali hčerka, sin. Če imajo priložnost za nekaj ur prostega časa, gredo pogosto spat, ker so preutrujeni. Včasih celo prej umrejo kot tisti, ki jih oskrbujejo. Preobremenjeni so. Država mora na tem področju storiti več. Za to delo s strani države ni nikoli dovolj denarja. Toda vprašati se moramo, koliko denarja dajejo posamezniki državi za zdravstveno in socialno oskrbo. Država se mora zavedati, da imajo državljani pravico do zdravstvene in socialne oskrbe, ki je zapisana v zakonih socialne države in za katero plačujejo.

Kako vidite prihodnost gibanja hospic?

Pomembno je, da se smrti ne bojimo. Je del življenja, ne samo skrb bolnišnic. Graditi moramo dobro zdravstveno oskrbo za vse. Trudimo pa se, da bi šli v smeri predloga Kellehearja, da bi oblikovali »sočutna mesta«. ◀